

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ MUĞLA SAĞLIK YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN HASTA HAKLARI KONUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ*

Hülya BAYBEK***bhulya_3@hotmail.com*

Feyza DERELİ****ofeyza@hotmail.com*

İnci BOZYER****ibozyer@mu.edu.tr*

Arzu KIVRAK****arzu_gkyz@mynet.com*

Kezban KALKAN****

Esra KOYUNCU ****

ÖZET

Çalışma Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu (MSYO) öğrencilerinin hasta hakları konusundaki bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır [1]

Çalışmanın evrenini MSYO’nda okuyan 385 öğrenci oluşturmuş, öğrencilerin tamamı örnekleme alınmıştır. Araştırma, katılmaya gönüllü olan 286 öğrenci üzerinde ve etik kurallar çerçevesinde yürütülmüştür. [2]

Çalışmada 10 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu (KBF) ve 18 sorudan oluşan ve araştırmacılar tarafından Amsterdam Hasta Hakları Bildirgesi’nden yararlanılarak geliştirilen Bilgi Düzeyi Ölçme Formu (BDÖF) kullanılmıştır. [3]

Anket uygulamasından önce 20 öğrenciye ön uygulama yapılarak anket formunun anlaşılabilirliği ve geçerliliği test edilmiştir (Cronbach’s $\alpha=0.0859$). BDÖF’nun değerlendirilmesinde doğru cevaplara “5 puan”, yanlış cevapla “0 puan” verilerek toplam bilgi puanı hesaplanmıştır. 90 puan üzerinden yapılan değerlendirmede 0-30 “Az Bilen” 35-60 “Bilen” 65-90 “Çok Bilen” olarak gruplandırılmıştır. [4]

Çalışmada bilgi puanı bağımlı değişken, kişisel özellikler ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında SPSS 11.5 paket program kullanılarak değerlendirilmiştir. İstatiksel değerlendirmede independent sample t testi; tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Kruskal Wallis çoklu karşılaştırmada ise Least-Significant Difference (LSD) testi kullanılmıştır. [5]

Araştırmada öğrencilerin 90 puan üzerinden ortalama 78.93 ± 9.44 puan aldığı ve %95.1’inin “Çok Bilen” grupta bulunduğu tespit edilmiştir. Kızların , 4.sınıfların, bemsirelik bölümü öğrencilerinin, son mezun oldukları okulda sağlıkla ilgili herhangi bir eğitim almayanların, sağlık sektöründe çalışmayanların), sağlık problemi nedeniyle kendisi yada yakınları hastanede kalanların, ailesinde sağlık sektöründe çalışan bireyler

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

bulunanların, hasta hakları konusunda yayın takibi yapanların ve bu konudaki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünenlerin bilgi puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. [6]

Çalışmada cinsiyet ($t=2.205$, $p<0.05$) ve sınıf (X^2 KW=7.942, $p<0.05$) değişkenlerinin istatistiksel olarak önemli etkisinin olduğu; farkın 4.sınıf ile 1.sınıf ve 3. sınıf arasındaki farktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. [7]

Anahtar Kelimeler: *Hasta hakları, Hemşire, Sağlık memuru, Öğrenci [8]*

GİRİŞ

Bireyin yaşama hakkının tehlikeye girdiği hastalık durumunda hastalar gelişen tıp teknolojisi, karmaşık sağlık sistemi ve insancılıktan uzaklaşan sağlık uygulamaları karşısında kendilerini güçsüz ve korunmaya muhtaç hissetmektedirler. İnsan onurunun korunmasını ve hastaya bir birey olarak gösterilen saygının artırılmasını amaçlayan çabalara gereksinim duyulmuştur. Bu gereksinim “Hasta Hakları” kavramını gündeme getirmiştir (Zülfikar 1998). [9]

Hasta hakları, hastanın sağlığını olabildiğince geri alabilmesi için gereksinim duyduğu desteği zamanında, eksiksiz olarak, en doğru biçimde, eşitlik, konfor ve saygınlık içerisinde alabilmesini sağlamak üzere tanımlanmıştır. (<http://hhp.ktu.edu.tr/index>). Bu kavram, esas olarak insan hak ve değerlerinin sağlık hizmetlerine uygulanmasını ifade eden hakları kapsamaktadır. Bu hakların başında:insan olarak saygı görme, mümkün olan en yüksek düzeyde sağlık hizmeti alma, bilgilendirme, tıbbi işlemler için onay alınması, mahremiyet ve özel hayata saygı, bakım ve tedavi devamlılığının sağlanması gelmektedir (Şahbudak 1992). [10]

Hasta, hekim ve hemşire ilişkilerinin temeli ve belirleyicisi olan hasta hakları, genel anlamda kişinin kendi adına karar verebilmesini içerir (Zülfikar 1998). Birey sağlıklı iken bu hakkını kullanması kolaydır ancak en zayıf ve bağımlı olduğu durum olan hastalıkta, haklarının suistimali ile karşı karşıya kalabilmektedir. Burada hastanın hakkının korunabilmesi için sağlık ekibi üyelerine önemli görevler düşmektedir (Yılmaz 1991). [11]

Hastaneye yatış; hastada yeni bir role girme, rol kaybı, tanımadığı ortamda, tanımadığı insanlara bağımlı olma gibi nedenlerle her zamankinden daha fazla stres yaratmaktadır. Böyle bir durumda hasta, haklarını elde edemeyebilir (Şahbudak 1992). [12]

Hastanın sağlık bakımı ile ilgili haklarında var olan değerler hemşirelik mesleğini çok yakından ilgilendirmektedir.Bu hakları uygulamaya geçirmek hemşirelere, hastaların iyileşmeleri için

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

koruyucu önlemler olarak sağlıklarının devamlılığını sağlayıp, onları sağlık planının bir parçası olarak düşünüp gerçek anlamda hastayla ortaklık kurmasını getirir(w.w.w google.tr.) [13]

Hemşire hastanın hastaneye yatışı ile ilgili duygularını anlama uyumu kolaylaştırma, sağlık ekibini tanıma, sorunlarına en iyi çözümü bulmasına yardım etme, kendi sağlığı hakkında kendi kararlarını vermesini destekleme, gibi işlevlerini yerine getirerek hasta haklarını savunmalıdır (Şahbudak 1992). [14]

Bireyin hasta rolüne girdiği zaman sahip olduğu haklar konusunda Amerika birleşik devletlerinde 1973 yılında ‘Hasta Hakları Bildirgesi’ yayınlanmıştır. Ayrıca 28-30 Mart 1994’te Dünya Sağlık Örgütü Avrupa bürosunca yapılan toplantıda “Avrupa’da Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi” hazırlanmıştır Hasta hakları konusuyla ANA (Amerikan Hemşireler Birliği) ve Ulusal Hemşireler Birliği aktif olarak ilgilenmiştir. 1959’dan önce Ulusal Hemşireler Birliği bir hasta hakları yasası çıkarmıştır ve yasa tam olarak şu durumları içermektedir; [15]

- Hastanın en üst düzeyde sağlığını tekrar kazanmasına yada korunmasına yardımcı olacak gerekli hemşirelik bakımının hastaya verilmesini,
- Hastaya bakan personelin, sorumlu olduğu hizmeti yerine getirecek eğitime, deneyime ve kişiliğe sahip olmalarını,
- Hastaya bakan personelin, onun duygularına karşı duyarlı ve gereksinimlerine karşılık vermeye hazır olacaklarını,
- Doktorun belirlediği sınırlar içinde hastaya ve ailesine, hastalığı hakkında bilgi verileceğini ve böylelikle hastanın kendine yardım edilebileceğini ve ailesinin onu anlayıp, yardım etmelerini,

Bakım veren hemşirenin uygun ve yeterli düzeydeki kayıtları tutmaya, raporların hazırlanmasına yardımcı olmaları ve hastayla ilgili tüm kişisel konularda mahremiyete önem verileceğini garanti etmektedir (Zülfikar 1998). [16]

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın Tipi

Çalışma Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu (MSYO) öğrencilerinin hasta hakları konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmek amacıyla planlanmış, tanımlayıcı bir çalışmadır. [17]

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

Evren-Örneklem Seçimi

Çalışmanın evreni MSYO' da okuyan 386 öğrencinin tümü oluşturmuş, öğrencilerinin tamamı örnekleme alınmıştır. 20 öğrenci ön uygulamaya alındığından, 35'i anket uygulamayı kabul etmediğinden, 44'ü de çalışmanın yapıldığı tarihlerde devamsız olduklarından çalışma 286 kişi üzerinde yürütülmüştür. [18]

Araştırma Etiği

Çalışma etik kurallar çerçevesinde yürütülmüş; araştırmadan önce kurumdan yazılı izin, anket uygulamasından öncede öğrencilere çalışmanın amacı açıklanarak sözel olarak izinleri alınmıştır. [19]

Veri Toplama Aracı

Çalışmada birinci bölümde 10 sorudan oluşan kişisel bilgi formu; ikinci bölümde ise "Avrupa'da hasta haklarını geliştirilmesi bildirgesi" esas alınarak(3,4) araştırmacılar tarafından hazırlanan ve 18 sorudan oluşan bilgi düzeyi ölçme formu kullanılmıştır. [20]

Ön Uygulama

Örneklem dışında kalan 20 öğrenciye uygulanarak anket formunun anlaşılabilirliği ve geçerliliği tespit edilmiştir (Cronbach's alfa=0.8590). [21]

Anket Uygulanması

Anketler 26.02.2004 ile 03.03.2004 tarihleri arasında yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmış; bir anketin cevaplama ortalama 10 dk sürmüştür. [22]

Verilerin Değerlendirilmesi

Bilgi düzeyini ölçen soruların değerlendirilmesinde doğru cevaplara "5 puan" yanlış cevaplara "0 puan" verilerek her öğrencinin toplam bilgi puanı hesaplanmıştır. 90 puan üzerinden yapılan değerlendirmede 0-30 puan "Az Bilen," 35-60 puan "Bilen", 65-90 puan "Çok Bilen", olarak gruplandırılmıştır. [23]

İstatistiksel Analiz

Çalışma verileri bilgisayar ortamına kodlanarak aktarılmış, SPSS 11.5 paket program kullanılarak analiz edilmiştir. Değerlendirmede Frekans hesaplaması, independent sample t testi; tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Kruskal Wallis testi; çoklu karşılaştırma yöntemi olarak ise LSD testi uygulanmış, anlamlılık seviyesi 0.05 olarak kabul edilmiştir. [24]

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

BULGULAR VE SONUÇLAR

Araştırmada öğrencilerin 90 puan üzerinden ortalama 78.93 ± 9.44 puan aldığı ve %95.1'inin "Çok Bilen" grupta bulunduğu tespit edilmiştir. [25]

Tablo 1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi

Puanlarının Dağılımı(N=286)

Cinsiyet	N	%	X ± SS
Kız	198	69,2	79,74 ± 8,57
Erkek	88	30,8	77,10 ± 10,97
Toplam	286	100,0	78,93 ± 9,44

$$t=2,005 \quad p=0,047$$

Çalışmada kızların erkeklere göre hasta hakları konusundaki bilgi düzeylerinin, daha yüksek olduğu ve arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edildi ($p=0,047$) (Tablo 1). Çalışmada kızların ortalama bilgi puanları bazı araştırmacıların (Zülfikar 1999) bildirimlerine benzer olarak erkeklere göre yüksek bulunmuştur. [26]

Tablo 2. Öğrencilerin Bölümlerine Göre Hasta Hakları Konusundaki Bilgi

Puanlarının Dağılımı

Bölüm	N	%	X±SS
Hemşirelik	210	73,4	79.64±8.73
Sağlık Memurluğu	76	26,6	76,97±10,98
Toplam	286	100,0	78,93±9,44

$$t=1,911 \quad p=0,059$$

Araştırmada öğrencilerin bölümlerine göre hasta hakları konusundaki bilgi düzeyleri incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin, sağlık memurluğu öğrencilerine göre bilgi düzeylerinin yüksek olduğu tespit edildi.(Tablo 2) [27]

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıflarına Göre Hasta Hakları Konusundaki Bilgi

Puanlarının Dağılımı (N=286)

Sınıf	N	%	X ± SS
1.sınıf	48	16,8	77,39 ± 8,12
2.sınıf	81	28,3	79,25 ± 8,55
3.sınıf	84	29,4	77,61 ± 11,47
4.sınıf	73	25,5	81,09 ± 8,25
Toplam	286	100,0	78,93 ± 9,44

$X^2KW=7,942$ $p=0,04$

Çalışmada öğrencilerin sınıflarına göre bilgi puanlarının dağılımı incelendiğinde 4. sınıfların bilgi puanlarının 3. 2.ve 1.sınıflara oranla daha yüksek olduğu,(Tablo 3) sınıflar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu ($p<0,05$), bunun 4.sınıf ile 1. ve 3. sınıf arasındaki farktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. 4.sınıf öğrencilerinin bilgi puanlarının yüksek olmasının öğrencilerin dört senelik teorik eğitimleri ve uygulama alanlarında hasta ve hasta hakları konusunda bilgilerinin pekişmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. [28]

Tablo 4.Öğrencilerin Sağlık Sektöründe Çalışma Durumlarına Göre Hasta

Hakları Konusundaki Bilgi Puanlarının Dağılımı (N=286)

Sağlık sektöründe çalışma durumu	N	%	X ± SS
Evet	45	15,7	78,66 ± 11,79
Hayır	241	84,3	78,98 ± 8,96
Toplam	286	100,0	78,93 ± 9,44

$t= -0,115$ $p=0,909$

Çalışmada öğrencilerin sağlık sektöründe çalışma durumlarına göre bilgi puanlarının dağılımına bakıldığında (Tablo 4). sağlık sektöründe çalışmayanların bilgi puanları çalışanların bilgi puanlarına yakın olduğu tespit edilmiş, istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. [29]

Sağlık sektöründe çalışanların hizmet verdikleri hastaların hakları konusunda daha bilgili olmaları beklenirken, çalışmayan grupla yakın puan almalarının; çalışanların, hasta haklarını bilme ve

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

uygulamaya geçirme konusunda yeterli donanıma sahip olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. [30]

Tablo 5. Çalışan Öğrencilerin Çalışma Yıllarına Göre Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Puanlarının Dağılımı (n=45)

Çalışma yılı	N	%	X ± SS
1 yıldan az	2	4,4	75,0000 ± 14,1421
1-3 yıl arası	19	42,2	77,3684 ± 10,8485
3 yıldan fazla	24	53,3	79,5833 ± 13,0147
Toplam	45	100,0	78,9336 ± 9,44

f=0,260 p=0,772

Araştırmada çalışan öğrencilerin çalışma yıllarına göre bilgi puanlarının dağılımı incelendiğinde (Tablo 5); 3 yıldan fazla çalışan öğrencilerin bilgi puanlarının daha yüksek olduğu tespit edildi. Çalışma yılı arttıkça bilgi puanının arttığı saptanmıştır. [31]

Tablo 6. Öğrencilerin Yakınları veya Kendileri Nedeniyle Hastanede Kalma Durumlarına Göre Bilgi Puanlarının Dağılımı (N=286)

Hastanede Kalma Durumu	N	%	X ± SS
Evet	184	64,3	79,40 ± 9,50
Hayır	102	35,7	78,08 ± 9,30
Toplam	286	100,0	78,93 ± 9,44

t =1,128 p=0,260

Öğrencilerin yakınları veya kendileri nedeniyle hastanede kalma durumlarına göre bilgi puanları incelendiğinde (Tablo 6); kalanların ,kalmayanlara göre bilgi puanlarının yüksek olduğu tespit edildi (p>0.05). Kalanların bilgi puanlarının yüksek olmasının; hastane ortamında kalma süreleri içerisinde bu konuya empatik yaklaşımlarının artmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. [32]

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

Tablo 7. Öğrencilerin Ailesinde Sağlık Sektöründe Çalışan Kişi Olma

Durumlarına Göre Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Puanlarının

Dağılımı (N=286).

Ailesinde sağlık sektöründe çalışan kişi olma durumu	N	%	X ± SS
Olan	71	24,8	79,94 ± 10,55
Olmayan	215	75,2	78,93 ± 9,06
Toplam	286	100,0	78,93 ± 9,44

t =0,010 p=0,902

Araştırmada öğrencilerin ailesinde sağlık sektöründe çalışan kişi olma durumlarına göre hasta hakları konusunda bilgi puanları incelendiğinde (Tablo 7); Ailesinde sağlık sektöründe çalışan kişi olanların bilgi puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin , hasta hakları konusunda yakınlarından bilgi almış olmalarından dolayı bilgi puanlarının yüksek olduğu düşünülmektedir. [33]

Tablo 8.Öğrencilerin Hasta Hakları Konusundaki Yayın Takibi Yapma

Durumlarına Göre Bilgi Puanlarının Dağılımı (N=286)

Hasta Hakları konusunda yayın takibi yapma durumu	N	%	X ± SS
Yapan	133	46,5	79,54 ± 9,72
Yapmayan	153	53,5	78,39 ± 9,18
Toplam	286	100,0	78,93 ± 9,44

t=1,028 p=0,305

Çalışmada hasta hakları konusunda yayın takibi yapma durumlarına göre öğrencilerin bilgi puanları incelendiğinde (Tablo 8), yayın takibi yapanların,yapmayanlara göre bilgi puanlarının yüksek olduğu belirlendi. [34]

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kızların , 4.sınıfların, hemşirelik bölümü öğrencilerinin, , sağlık sektöründe çalışmayanların, 3 yıldan fazla sağlık sektöründe çalışanların, , ailesinde sağlık sektöründe çalışan kişi bulunanların,

Hülya BAYBEK, Feyza DERELİ, İnci BOZYER, Arzu KIVRAK, Kezban KALKANCI, Esra KOYUNCU: *Muğla Üniversitesi Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Hasta Hakları Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*

kendisi yada yakınları hastanede kalanların, hasta hakları konusunda yayın takibi yapanların, bilgi puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. [35]

Çalışmada cinsiyet ($t=2.205$, $p<0.05$) ve sınıf (X^2 KW=7.942, $p<0.05$) değişkenleri ile bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir. [36]

Araştırma sonucunda “Çok bilen” grubun sayısının fazla olması sevindirici ancak Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin hepsinin konu hakkında bilgi sahibi olmaları beklenmektedir. [37]

Hemşirelik ve Sağlık memurluğu bölümü öğrencilerinin ders içeriklerinde hasta hakları konusuna yer verilmesi, öğrencilerin bu konuda yayın takibi yapmaları konusunda teşvik edilmesinin yararlı olacağı kanaatine varıldı. [38]

KAYNAKLAR

1. Hasta Hakları Hepimizin İhtiyacı, Prof.Dr.Şükrü Hatun, İnternet Yayını (w.w.w google.tr.), Kocaeli, 2003.
2. (<http://hhp.ktu.edu.tr/index>)
3. Şahbudak, Ü.; Hastanede Yatan Hastaların Hasta Hakları Konusundaki Görüşleri, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Hizmetleri Yönetimi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1992.
4. Yılmaz, M.; Hasta Haklarının Hemşire, Doktor ve Yatan Yetişkin Hastalar Açısından İncelenmesi Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 1991.
5. Zülfişkar, F.; Hastaların Hasta Haklarını Talep Etme Durumları, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, 1999. [39]

* ;III. Ulusal Hemşire Öğrencileri Kongresinde poster Bildir Olarak yer aldı. [40]

** ; Muğla Üniversitesi, Muğla Sağlık Yüksekokulu, Öğretim Üyesi, Muğla [41]

*** ; Muğla Üniversitesi, Muğla Sağlık Yüksekokulu, Öğretim Görevlisi, Muğla [42]

**** ; Muğla Üniversitesi, Muğla Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü 4.Sınıf Öğrencisi [43]